

RIJEČKI FILOLOŠKI DANI

Zbornik radova s
Međunarodnoga znanstvenog skupa
Riječki filološki dani
održanog u Rijeci
od 14. do 16. studenoga 2002.

a, Marina Biti,
ena Pavletić, Ines
vrančić

Sanja Roić
Helena Sablić-Tomić
Marko Samardžija
Boris Senker
Josip Silić
Milorad Stojević
Miroslav Šicel
Branka Tafra
Marija Turk
Đuro Vidmarović
Karol Visinko
Marija Znika

jeci

A

et u Rijeci,
e"
orave za kulturu, Rijeka

Filozofski fakultet
Rijeka, 2004.

Željka Fink

ENTOMONIMI U FRAZELOGIJI HRVATSKOGA I RUSKOG JEZIKA

izvorni znanstveni članak

UDK 811.16'373.22'373.7:595.7

U radu se analiziraju frazemi hrvatskoga i ruskog jezika s entomonimskom komponentom. Utvrđuje se u kolikoj su mjeri osobine, te način života i ponašanja kukaca, s jedne strane, kao i odnos ljudi prema kukcima, s druge, utjecali na formiranje frazeološkog značenja frazema navedenih jezika.

Ključne riječi: frazeologija, hrvatski jezik, ruski jezik, frazemi s entomonimskom komponentom

1. Prema istraživanjima provedenim za neke slavenske jezike vidljivo je da je somatizam najfrekventnija sastavnica, koja se odnosi na neko tematsko polje, odnosno na neko područje. Moglo bi se reći da je sljedeća komponenta po čestotnosti zoonim, pri čemu se može vrlo lako zaključiti da su sisavci najzastupljenije sastavnice u okviru zoonima, dok se ostale vrste životinja pojavljuju rjeđe. Tako su frazemi s ihtionimima, ornitonimima, a osobito s entomonimima prilično malobrojni u odnosu na ranije spomenute.

2. U ovom će se dijelu analizirati u kolikoj su mjeri osobine i način ponašanja pojedinih kukaca utjecale na formiranje frazeološkog značenja frazema s entomonimskim komponentama u dvama slavenskim jezicima, hrvatskom i ruskom, te vidjeti podudara li se i u kojoj mjeri njihova upotreba.

2.1. Veličina

Neki poredbeni frazemi ruskoga jezika iskoristili su dimenzije kukaca kao semantički talog. U jedinici *маленький с букашки* ne precizira se o kojem je kukcu riječ, već se navodi samo opći pojam. Kod navedene je jedinice važno da se frazeološko značenje donekle udaljava od slike, tj. komponenta *маленький* ('malen, sićušan') se upotrebljava u prenesenom značenju, pa je značenje frazema 'jako skroman, izrazito nenametljiv', dok se poredbeni frazem drugačije strukture (B+C) *как букашка* upotrebljava u dva značenja: prvo se odnosi na malena i slabašna čovjeka (češće dijete), a drugo na čovjeka beznačajnog u socijalnom i hijerarhijskom smislu.

Za razliku od toga, poredbeni se šaljivi frazem *как клоп*, u kojem se sićušnost uspoređuje sa stjenicom, odnosi samo na dijete niskoga rasta. *Как козюпка*¹ je frazem

¹ Opet nema preciznijeg određenja o kojem je kukcu riječ.

Strahovita proždrljivost dijela kukaca, u ovom slučaju skakavaca, iskorištena je u ruskom poredbenom pridjevskom frazemu *прожорлив как саранча* ('jako proždrljiv') koji ovisno o kontekstu može imati pejorativno ili šaljivo značenje. Frazem je registriran i kao glagolski, a u tom se strukturnom obliku upotrebljava i komponenta *клоп* (stjenica): *съестъ / съедать (пожрать / пожирать) как саранча что* ('pohlepno i mnogo pojesti / jesti (požderati / žderati)'), *насосаться (наестся) как клоп* ('nažderati se i napiti').

Slika najezde skakavaca koji iza sebe ostavljaju pustoš zabilježena je u frazemu *хуже саранчи* i upotrebljava se kad je riječ o destruktivnim predmetima, kad nešto ima razornu snagu. Ovdje je, dakle, način uzimanja hrane agresivnih skakavaca koji uništavaju sve na što naiđu utjecao na formiranje značenja udaljenog od hranjenja.

2.4.2. Za krpelje je karakteristično da žive na životinjskoj i ljudskoj koži, hraneći se njihovom krvlju. U oba je jezika slika člankonošca pričvršćenog za kožu rezultirala frazemima *прилипяти се као крпељ уз (за) кога, уз (за) што, вцепитися / цепитися* (*впитися / впитаться*) *как клеи в кого, во что*. Iako im je semantički talog zajednički, značenje im nije sasvim identično. Hrvatski je razvio značenje 'ne odvajati se *od koga, od čega*, slijediti *koga, što* u stopu', u ruskom se također upotrebljava u značenju 'ne odvojiti se / ne odvajati se *od koga, od čega*', ali je napravljen i još jedan semantički korak, pa znači i 'dosaditi / dosadivati *komu*' (u hrvatskom se jeziku to značenje implicira). U ruskom je zabilježen i frazem u kojem se u sličnoj slici pojavljuje i stjenica - *привязаться* (*присосаться*) *как клоп к кому*. Značenjski se veže uz dosadne i nametljive ljude koji se nameću i dosaduju drugima radi vlastite koristi.

2.4.3. Dio se frazema hrvatskoga i ruskoga jezika slikovno veže uz način ponašanja pčela i muha kad naidu na med². Obje se vrste kukaca u djelomično ekvivalentnim glagolskim poredbenim frazemima slikovno prikazuju kao veliki ljubitelji meda na koji se lijepe ili prema njemu lete: *ићи (похрлити / хрлити) на што као пчеле на мед, похрлити / хрлити на што као мухе на мед, летети (налетети) на что као муха (мухи) на меду* značenju 'pojuriti / juriti s oduševljenjem *prema čemu* radi vlastite koristi, grabiti se *o što*, otimati se *o što*' pri čemu navedeni frazemi uglavnom imaju negativnu konotaciju. Hrvatski je frazem *lijepiti se za koga*, za što *kao muhe na med* također negativno konotiran i upotrebljava u situaciji kad se netko pod svaku cijenu želi nametnuti *komu, čemu*, kad se nasrtljivo ponaša (odnosi se, za razliku od prethodnih, i na živo i na neživo)³.

Donekle se drugačije značenje izražava frazedom *попасться / понадаваться как муха на мёд* gdje se kroz sličnu sliku izražava različit odnos subjekta i objekta. Dok se kod prethodne skupine frazema izražava dobrovoljno upućivanje prema objektu (na razini semantičkog taloga to je med, a u frazeološkom značenju - predmet za koji je subjekt zainteresiran), kod potonjeg frazema netko upada u tuđu zamku, biva uhvaćen, primamljen.

² Iako se ovdje ne govori eksplicitno o konzumiranju meda, način na koji pojedine vrste kukaca reagiraju na med podrazumijeva potrebu i želju da se njime hrane. Stoga su ovi frazemi uključeni u skupinu naslovljenu *Uzimanje hrane*.

³ Posljednji je frazem vrlo blizak onima obrađenim u dijelu 2.4.2. (*прилипяти се као крпељ уз (за) кога, уз (за) што, вцепитися / цепитися (впитися / впитаться) как клеи в кого, во что*), ali tamo se u semantičkom talogu više pažnje posvećuje načinu prehranjivanja krpelji, a u ovima načinu reagiranja pčela i muha na blizinu meda.

2.5. Nasrtljivost

Nasrtljivost i upornost nekih kukaca dala je podlogu za formiranje hrvatskih poredbenih frazema (koji se odnose na ljude) *dosadan kao uš*, *dosadan kao stjenica*, gdje su kao predstavnici takvih kukaca izabrane uš i stjenica, te ruskih pridjevskih jedinica u kojima se dosadni i nasrtljivi ljudi uspoređuju s muhom i krpeljom *назойлив* (*на доедлив*) как муха, *на доедлив* (*назойлив*, *неотвчив*, *докучлив*) как осеиния муха, *докучлив* как шьинская муха (*усиар*), как клещ.⁴

U glagolskim se frazemima *кружить как комар*, *кружить как мошкара*, *лезть как оса в глаза* semantičkim talogom ne konstatira samo posljedica (nametljivost se kukca prenosi na osobu slična ponašanju), već se kroz sliku kruženja komarca, mušice i ose desemantizacijom dolazi do frazeološkog značenja 'dosadivati komu uporno pokušavajući postići svoj cilj, smetati komu'.

Iako se značenje dijela frazema iz prethodne podskupine (2.4.2.) donekle preklapa s ovom skupinom, bitna se semantička razlika odnosi na činjenicu da se kod frazema iz prethodne podskupine najčešće podrazumijeva koristoljublje, a kod ove nema tog značenjskog elementa. Sa stanovišta semantičkog taloga, glagolske se komponente frazema iz podskupine 2.4.2. eksplicitno vežu uz način prehranjivanja spomenutih kukaca. Tog elementa također nema u ovoj skupini.

2.6. Radinost

Kukci, koji žive u velikim i vrlo organiziranim zajednicama, ostavili su trag u frazeologiji. Pčele i mravi, kao simbol marljivosti i radinosti, postali su komponente sljedećih pridjevskih frazema: *marljiv (radin) kao pčela*, *marljiv (radin) kao pčelica*, ekvivalentan ruski *трудолюбивый (прилежный) как пчела*, *трудолюбивый (прилежный) как муравей*, te *marljiv kao mrav* i *трудолюбивый (усердный, прилежный) как муравей*, *трудолюбивый (усердный, прилежный) как мурашка*. Upotrebljavaju se i adekvatni glagolski poredbeni frazemi: *raditi kao pčela*, *raditi kao pčelica*, *трудиться (работать) как пчела*, *трудиться (работать) как муравей*, *трудиться (хлопотать) как мурашка*. Zanimljivo je da se komponenta *pčela* u oba jezika upotrebljava i u deminutivnom obliku, dok je *mrav* razvio tu mogućnost samo u ruskoj frazeologiji. Svi su navedeni frazemi pozitivno konotirani i odnose se na vrlo marljive, revne i brižne osobe koje bezpogovorno izvršavaju svoje obaveze i zadatke (pri čemu se nemaju u vidu jako teški fizički poslovi).

S druge pak strane, u pčelinjim zajednicama postoje i trutovi, koji su prava suprotnost većini radinih pčela. Pod njihovim su utjecajem nastali ruski glagolski poredbeni frazemi *жить трутнем*, *жить (сидеть) как трутень*, u kojima se životna neaktivnost i gotovanstvo uspoređuju s načinom života trutova. U oba se jezika inače leksem *trut* (*трутень*) upotrebljava i u prenesenom značenju ('lijenčina, gotovan, neradnik').

U hrvatskom je jeziku registriran i frazem *lijen kao buba* u značenju 'jako lijen' u kojem se ne precizira na kojeg se konkretno kukca misli, već je upotrijebljen opći pojam. Frazem se može smatrati antonimom jedinicama *marljiv (radin) kao pčela*, *marljiv (radin) kao pčelica* i *marljiv kao mrav*.

⁴ Navedeni frazem ima još jedno značenje i odnosi se na ljude koji se za nekoga ili za nešto uporno i čvrsto pridržavaju (usp. i 2.4.2.).

2.7. Pokretljivost i

2.7.1. Na temelju kojem je kukcu riječ se karakteriziraju p *miran kao bubica*, bliskoznačnima, ali cjelinu: *miran i til* frazemu *lijen kao bu* značenja pridjevsk entomonim *buba*, konotaciju, pa i na konotiranost (na nju

2.7.2. U drugu se na načinu kretanja k pokreta uspoređuje (*порхаты*) как баг značenje u kojem se odnosi na lakomisli odgovaraju našoj pr ljupkosti i lakoće le

Leptiri i mušice svjetlosti gdje često podloga za poredbe *лететь (прилететь) лететь (прилететь)* Njihovo se frazeolo opasnost i rizik.

Navedeni se fraz podskupine 2.4.3. iz podskupine lete na r samo u elementu sn kojeg se tamo leti se

2.7.3. Hrvatski fra bezglave muhe koja (trčati, letjeti) smušer

2.8. Brojnost

Brojnost mrava u: koga kao mrava i ko upotrebljavaju se u ko

⁵ Tu se, međutim, najavljuje posjet ili snu (izlazak iz čahure) ili c rimskom vjerovanju sin

2.7. Pokretljivost i način kretanja

2.7.1. Na temelju slike slabo pokretnog, sporog i tromog kukca (nije definirano o kojem je kukcu riječ) formirana su dva hrvatska pridjevska poredbena frazema kojima se karakteriziraju povučene, nenametljive, ponekad introvertirane i stidljive osobe: *miran kao bubica, tih kao bubica*. Frazemi se mogu u određenoj mjeri smatrati bliskoznačnima, ali poneki se put pridjevske komponente upotrijebe paralelno, pa tvore cjelinu: *miran i tih kao bubica*. Zanimljivo je usporediti entomonim *bubica* s onim u frazemu *lijen kao buba* (usp. 2.6.). Potonji je frazem negativno konotiran ne samo zbog značenja pridjevske komponente, nego i zbog negativne asocijacije vezane uz entomonim *buba*, dok je deminutivni oblik istog entomonima dobio pozitivnu konotaciju, pa i navedeni frazemi *miran kao bubica, tih kao bubica* imaju identičnu konotiranost (na nju su, dakako, utjecala i leksička značenja pridjeva u A-dijelu).

2.7.2. U drugu se podskupinu može izdvojiti frazeme čiji je semantički talog baziran na načinu kretanja kukaca. Tako se lijepe djevojke, ljepota, lakoća i živahnost njihovih pokreta uspoređuje s letom leptira u pozitivno konotiranom frazemu: *лететь (порхать) как бабочка*. Navedeni je frazem, međutim, razvio i drugo, pejorativno, značenje u kojem se lakoća i živahnost pokreta prenosi na način ponašanja, pa se frazem odnosi na lakomislene djevojke bez nekog određenog životnog cilja. Oba značenja odgovaraju našoj predodžbi leptira, on je najčešće simbol lakoće i nepostojanosti; zbog ljupkosti i lakoće leptir je u Japanu, na primjer, amblem žene⁵.

Leptiri i mušice vole i svjetlo, pa lete prema vatri ili nekom drugom obliku izvora svjetlosti gdje često ugibaju pretjerano se izloživši visokoj temperaturi. Ta je slika podloga za poredbene frazeme *лететь как бабочки на огонь (огонёк, свет)*, *лететь (прилететь / прилётать) как мотыльки на огонь (огонёк, свет)*, *лететь (прилететь / прилётать) как мотылька на огонь (огонёк, свет, пламя)*. Njihovo se frazeološko značenje veže za ponašanje ljudi koje strahovito privlači opasnost i rizik.

Navedeni se frazemi mogu dovesti u slikovnu i semantičku vezu s jedinicama iz podskupine 2.4.3. Iako je semantički talog sličan (kukci u frazemima iz prethodne podskupine lete na med, a ovi na vatru ili svjetlost, frazeološko se značenje podudara samo u elementu snažnog privlačenja, dok je objekt privlačenja različit, razlog zbog kojeg se tamo leti se ne poklapa, a namjera i moguće posljedice potpuno odudaraju.

2.7.3. Hrvatski frazem *hodati (trčati, letjeti) kao muha bez glave* počiva na nerealnoj slici bezglave muhe koja je izgubila orijentaciju, pa se razvilo frazeološko značenje 'hodati (trčati, letjeti) smušeno (bez cilja), biti potpuno dezorijentiran'.

2.8. Brojnost

Brojnost mrava u zajednici postala je frazeološkim talogom poredbenih frazema *ima koga kao mrava i как муравьёв, как мурамеёв* u značenju 'ima mnogo ljudi', a upotrebljavaju se u kontekstu gužve, mase ljudi u stalnom kretanju. Hrvatski frazem dio

⁵ Tu se, međutim, ne iscrpljuje simbolika leptira. U drugim se kulturama on veže uz duhove, najavljuje posjet ili smrt bliske osobe (Japan), u istočnim je kulturama on i simbol uskršnuća (izlazak iz čahure) ili dugovječnosti (Kina i Vijetnam). Kod Azteka, ali i u antičko grčkom-rimskom vjerovanju simbol je duše koja napušta tijelo umirućeg itd.

je razgovornog stila dok su ruski jače stilski sniženi, osobito prvi. U ruskom se jeziku mnogobrojnost povezuje i s muhama (identično značenje): как мух.

Brojni su ljudi u stalnom kretanju, u žurbi, gužvi i kaotičnim situacijama slikovna podloga frazema *китеть (копашиться) как мураши. копашиться мурашами.* a oni koji se ujedno i razilaze na razne strane dio su semantičkog taloga ruskih frazema *разползтись / расплзаться как муравьи. разползтись / расплзаться (разбрестись / разбредаться) как мураши.*

2.9. Glasanje

Specifičan način glasanja pojedinih kukaca (muhe, pčele, bumbara, komarca itd.) rezultirao je i frazemima čije se frazeološko značenje odnosi na monotonu, dugotrajnu, iscrpljujuću brbljavost, na takav način izražavanja koji zamara i iritira sugovornike i slušatelje. Kod takvih poredbenih frazema kao varijante se pojavljuju različiti glagoli, neki od njih s onomatopejskim elementima. Iako se kod pojedinih frazema pojavljuju specifični semovi, frazeološko im se značenje može praktički svesti na jedno.

Tako poredbeni frazemi *зудеть (жужжать. гудеть) <над ухом у кого> как комар. зудеть (жужжать. гудеть) <над ухом у кого> как мушкарка. зудеть (жужжать. гудеть) как <осениня> муха. жужжать как пчела. жужжсать пчелой.* imaju značenje 'govoriti monotonu, zamorno'. Kod frazema *зудеть как <ночной> жук. гудеть (жужжать) как шмель* radi se o dubokom, monotonom, uspravljajućem glasu.

2.10. Boja

Tamna boja nekih kukaca osnova je za ruske poredbene frazeme *чёрный как жук чёрный (чёрненький) как жушок.* Prvi se frazem odnosi na sitnog, tamnoputog i tamnokosog muškarca, a drugi češće na dijete istih osobina (što se sugerira deminutivnim oblikom imeničke komponente). Drugo je značenje prvog frazema 'sitan čovjek odjeven u crno'.

3. U ovu su skupinu uključeni imenički frazemi koji su nastali kao rezultat prijenosa značenja termina kojim se imenuje kukac.

3.1. U prvoj se podskupini termin sastoji od dviju riječi i kao takav čini jedan pojam (leksikalizacija). Takav se termin u nepromijenjenom obliku frazeologizirao što znači da on funkcionira na dva nivoa: on je dio entomologijske terminologije gdje se, s jedne strane, upotrebljava u neprenesenom značenju za imenovanje vrste insekta, a s druge u prenesenom značenju gdje se na temelju nekih osobina kukaca dogodila semantička preoblika, pa se takvim imeničkim frazedom poistovjećuje kukca sa čovjekom.

Tako se jedinice *божья овчѣса* i *божья коровѣка* (moguće je da je to kalk iz francuskog) odnose na plašljivu i mirnu, povučenu osobu po uzoru na kukca kornjaša koji se smatra bezazlenim, plašljivim, pa čak i dekorativnim (zbog jarke crvene boje i sedam tamnih točkica). Osobito je omiljen kod djece.

Ruski se pejorativni frazem *колорадский жук* odnosi na licemjernu, lukavu i pokvarenu osobu. Ovdje se naziv kukca štetočine, krumpirove zlatice, prenosi na čovjeka s negativnim osobinama.

3.2. U drugoj se podskupini frazem sastoji od pridjevske komponente, koja nije dio entomologijskog termina, i samog termina u prenesenom značenju.

Frazem *книжки мол* traži po knjigama, a t svakodnevice, uronje

Ruski frazem *бе. снежне пahulje.*

4. Zanimljiva je sk *buba, bubica* i u koji Frazemima *имати муши* je značenje 'biti hirovi dakle, odnose se na l (*bubice*) iz glave komi 'urazumiti / urazuml na razumne postupke različitim slavenskim j različita unutarnja sta gluposti. Frazeološki muhe ili bube, ulazi k mušičavim i sl. Fraze sprečavanja takva stan *staviti / stavljati bubu u* povezati s prethodno nespokoja, nemira, p emocija ili stanja.

5. Ruski frazem *му. koga'* vuče paralelu izm

6. Iako se u najvećen prepoznatljivih svojsta bez referiranja na neki ljudi prema kucima u

Tako su u frazemim *и во сне комара не уб* kao predstavnici sićušn bezazlen, dobroćudan, navedenim osobinama komarac ili mrav. U jed je bezazlena i dobroćud

Slično je u hrvatskoj se naglasak baca na bes

Frazem *какая мух* ruski je jezik ušao u 18. *точно) муха укусила* nervozna čovjeka i/ili r *кому, koji je враг кому'.*

U ruskom se frazemu kao sredstvo kojim se u s

prvi. U ruskom se jeziku
с мух.

im situacijama slikovna
мушцын как мураши.
na razne strane dio su
изаться как муравьи.
я) как мураши.

bumbara, komarca itd.)
monotonu, dugotrajnu,
a i iritira sugovornike i
javljaju različiti glagoli,
inih frazema pojavljuju
vesti na jedno.

ад ухом у кого» как
как мушкара. зудеть
как пчела. жужжать
l frazema зудеть как
dubokom, monotonom,

e frazeme чёрный как
na sitnog, tamnopotog
obina (što se sugerira
nje prvog frazema 'sitan

ni kao rezultat prijenosa

takav čini jedan pojam
eologizirao što znači da
ologije gdje se, s jedne
vrste insekta, a s druge
a dogodila semantička
ca sa čovjekom.

e to kalk iz francuskog)
kornjaša koji se smatra
e boje i sedam tamnih

a licemjernu, lukavu i
ve zlatice, prenosi na

nponente, koja nije dio
nju.

Frazem *knjiški moljac* znači osobu neprestano okupiranu knjigama, koja stalno nešto traži po knjigama, a također i osobu nepovezanu sa stvarnošću, odvojenu od života i svakodnevice, uronjenu u svijet knjiga.

Ruski frazem *белые мухи* ima predmetno značenje i imenuje snijeg, odnosno snježne pahulje.

4. Zanimljiva je skupina frazema koja u svom sastavu ima entomonime *muha, mušica, buba, bubica* i u kojima su oni smješteni u glavi ili se iz nje pokušavaju istjerati. Frazemima *imati mušice <u glavi>*, *мухи в голове у кого*, *имати бубице у глави* zajedničko je značenje 'biti hirovit (luckast, lakomislen)', a ruski *с мухаму в носу* 'čudan, hirovit' dakle, odnose se na ljudsku osobinu. S druge pak strane jedinice *izbiti / izbijati bube (bubice) iz glave* komu odnosno *izbiti / izbijati (istjerati) mušice iz glave* komu znači 'urazumiti / urazumljivati koga, opametiti / opamećivati koga, navesti / navoditi koga na razumne postupke'. Slika u navedenim frazemima prilično je česta i produktivna u različitim slavenskim jezicima pri čemu neki od kukaca smješten u ljudskoj glavi izaziva različita unutarnja stanja i raspoloženja - od ludila i tvrdoglavosti do lakomislenosti i gluposti. Frazeološki je talog vezan za drevna vjerovanja da đavo, poprimivši oblik muhe ili bube, ulazi kroz usta ili nos u glavu čovjeka i čini ga prgavim, tvrdoglavim, mušičavim i sl. Frazemi se odnose na samo stanje takva čovjeka, ali i na pokušaj sprečavanja takva stanja, odnosno dovođenja čovjeka u normalu. Slično je i s frazomom *staviti / stavljati bubu u uho* komu i *staviti / stavljati buhu u uho* komu koji se isto može povezati s prethodnom napomenom jer se značenje frazema odnosi na izazivanje nespokoja, nemira, pobuđivanje sumnje kod čovjeka, dakle, izazivanje negativnih emocija ili stanja.

5. Ruski frazem *мурашки бегают (забежали) по меду* značenju 'podilaze žmarci koga' vuče paralelu između drhtaja i neugodna osjećaja kod nam po tijelu prolaze mravi.

6. Iako se u najvećem dijelu frazema s entomonimom može prepoznati neko od nama prepoznatljivih svojstava kukaca, u nekim je jedinicama takva sastavnica upotrijebljena bez referiranja na neku konkretnu osobinu, već se semantički talog bazira na odnosu ljudi prema kukcima u nekoj situaciji.

Tako su u frazemima *не би ни трава згазю, мухи не обидим. комара не обидим. и во сне комара не убьют* tri različita entomonima iskorištena u frazeološkom talogu kao predstavnici sličnih i bespomoćnih bića. Sva tri frazema imaju značenje 'dobar, bezazlen, dobroćudan, blag', a slika nam sugerira da je osoba do te mjere ispunjena navedenim osobinama da ne bi naudila čak ni tako malenim bićima kao što su muha, komarac ili mrav. U jednom se ruskom frazemu slika pojačava sastavnicom *сан* (osoba je bezazlena i dobroćudna do te mjere da čak ni u snu ne bi ubila komarca).

Slično je u hrvatskom frazemu *trijebiti buhe* ('ljenčariti, ničim se ne baviti') u kojima se naglasak baca na beskorisnu djelatnost, a ne na samog nametnika.

Frazem *какая муха укусила* jest kalk iz francuskog *Quelle mouche vous pique?* U ruski je jezik ušao u 18. st. Na bazi njega nastao je i poredbeni frazem *будто (словно, точно) муха укусила кого*. Značenje im se odnosi na neraspoločena, ljutita ili nervozna čovjeka i/ili na njegovo čudno ponašanje. Prvim se izražava čuđenje 'što je komu, koji je vrag komu'.

U ruskom se frazemu *мухи дохлым (мрым)* entomonim *муха* upotrebljava samo kao sredstvo kojim se u slikovnoj podlozi na šaljiv način dolazi do značenja 'neizdrživo

je dosadno', 'neizdrživo je dosadan'. Semantički se talog bazira na čovjeku dosadnom do te mjere da u njegovoj blizini i muhe umiru.

7. Biblijski se frazem *потатися акридами* u <дикима> *мѣдому* značenju 'gladovati, nemati dovoljno hrane; biti vrlo siromašan' odnosi na Ivana Krstitelja koji se u pustinji hranio skakavcima i medom. Treba ipak nadodati da po drugoj interpretaciji nekrotizam iz grčkog jezika *акриды* znači 'lišće na grmlju', a ne skakavce.

8. U nekoliko se frazema kao komponenta upotrebljava i mjesto na kojem prebivaju pojedini kukci. Tako se kao sastavnica pojavljuje *osinjak*, odnosno gnijezdo koje su izgradile ose (a koje se smatra opasnim mjestom): *dirnuti u osinjak*, ali se u frazem uključuje i pridjevski oblik: *dirnuti (taknuti) u osinje gnijezdo*. Frazeološko im je značenje jednako: 'dotaknuti neugodne teme, potaknuti neugodan razgovor (raspravu)' što za posljedicu ima ljutnju i razdraženost sugovornika, pa bi sljedeće značenje bilo 'razljutiti koga, razdražiti koga'. Oba jezika bilježe imenički frazem *osinje gnijezdo*, *осиное гнездо* u značenju 'mjesto (sredina) na kojem vlada stalna nesnošljivost i neslaganje među ljudima, opasno mjesto, mjesto na koje su se sjatili opasni ljudi'.

Osim osinjaka u frazeologiji se kao sastavnice pojavljuju i mjesta gdje borave pčele i mravi. Košnica i mravinjak su u frazeologiji postali simbol žamora, buke, neprestanog kretanja, gužve. Tako frazemi rečenične strukture *врви као и кошници*, *зудит как в <пчелином> улье*, znače 'velika je gužva, velik je žamor (buka)', a poredbena se jedinica sa strukturom B+C *как в муравейнике* odnosi na jednake situacije i mjesta.

9. U dva se ruska frazema nalazi komponenta *муха* koja nije direktno povezana s kukcem nego s kartaškom igrom *муха* (bila je popularna početkom 19. st. osobito među vojnicima). Oba se svojim značenjem odnose na pripito stanje. Frazem *под мухой* znači 'pripiti, u pripitom stanju'; prvotno se upotrebljavao u obliku *с мухой <в голове>* i vezivao se uz pobjedu u igri, koja je vjerojatno bila popraćena ispijanjem pića. Oblik *под мухой* je nastao kasnije prema frazemu identične strukture i identičnoga značenja *под хмельком*.

U kartaškom žargonu se nekad govorilo *убить муху* u situaciji kad igrač jednu kartu pokriva jačom kartom ili adutom. Pobjeda je vjerojatno bila popraćena čašom pića. Suvremeni frazem *муху убить (зашибить, задавить, раздавить)* ima značenje 'popiti vina'.

10. Zaključak

U dijelu se frazema obaju jezika upotrebljavaju komponente koje su zapravo generički pojam, a ne imenuje nekog pojedinog kukca. Veći pak dio jedinica u svom sastavu sadrži naziv za nekog konkretnog kukca. Najčešće su to *муха* (*муха*), *комар* (*комар*), *пчела* (*пчела*), *мурав* (*мурав*) itd. Zaključno se može reći da se u dva analizirana slavenska jezika entomonimi uglavnom podudaraju pri čemu treba napomenuti da su u stvaranju slike koja kasnije rezultira frazeološkim značenjem birani kukci koji obitavaju u našim krajevima, a ne neki egzotični i nama samo djelomično poznati kukci.

LITERATURA

- Anić, V., *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Chevalier, J., Gheerbrant, 1989.
- Fink-Arsovski, Ž., *Poredbeni rječnik hrvatskoga jezika*, Matešić, J., *Frazeološki rječnik*, Menac, A., Fink-Arsovski, Zagreb, 2003.
- Rječnik hrvatskoga jezika*, gl. 1, Školska knjiga, Zagreb, 1993.
- Бирух. А.К., Мошеница, М.И., *Словарь фразеологических выражений русского языка*, Москва, 2001.
- Бирух, А.К., Мошеница, М.И., *Словарь фразеологических выражений русского языка*, прес. Самкш-П, Москва, 1998.
- Козлова, Т.В., *Идеографический словарь с названиями животных*, Кузнецов, С.А., *Большой словарь фразеологических выражений русского языка*, Пешербург, 1998.
- Мошеница, В.М., *Словарь фразеологических выражений русского языка*, 2003.
- Огольцев, В.М., *Словарь фразеологических выражений русского языка*, антонимический словарь фразеологических выражений русского языка, Русский язык, Москва, 1998.
- Фёдоров, А.И., *Фразеологический словарь*, Новосибирск, 1978.
- Фразеологический словарь русского языка*, Москва, 1978.

na čovjeku dosadnom

u značenju 'gladovati,
a koji se u pustinji hranio
niji nekrotizam iz grčkog

sto na kojem prebivaju
osno gnijezdo koje su
sinjak, ali se u frazem
eološko im je značenje
ovor (raspravu)' što za
značenje bilo 'razljutiti
gnijezdo, *osinoe gnijezdo*
ost i neslaganje među

mjestu gdje borave pčele
ora, buke, neprestanog
košnici, *gudit* (kao *в
ука*)', a poredbena se
ake situacije i mjesta.

e direktno povezana s
m 19. st. osobito među
zem *под мухой* znači
с мухой <в голове> i
anjem pića. Oblik *под*
ntičnoga značenja *под*

uaciji kad igrač jednu
opraćena čašom pića.
давити) ima značenje

ante koje su zapravo
k dio jedinica u svom
муха (*муха*), *komarac*
že reći da se u dva
raju pri čemu treba
kim značenjem birani
ma samo djelomično

LITERATURA

- Anić, V., *Veliki rječnik hrvatskoga jezika*, Novi Liber, Zagreb, 2003.
- Chevalier, J., Gheerbrant, A., *Rječnik simbola*, Nakladni zavod Matice Hrvatske, Zagreb, 1989.
- Fink-Arsovski, Ž., *Poredbena frazeologija: pogled izvana i iznutra*, FF-press, Zagreb, 2002.
- Matešić, J., *Frazeološki rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*, Školska knjiga, Zagreb, 1982.
- Menac, A., Fink-Arsovski, Ž., Venturin, R., *Hrvatski frazeološki rječnik*, Naklada Ljevak, Zagreb, 2003.
- Rječnik hrvatskoga jezika*, glavni urednik J. Šonje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Školska knjiga, Zagreb, 2000.
- Бирих. А.К., Мокшенок. В.М., Сшепанова. Л.И., *Словарь фразеологических синонимов русского языка*, Асирель - Аси. Москва, 2001.
- Бирих. А.К., Мокшенок. В.М., Сшепанова. Л.И., *Словарь русской фразеологии. историко-этимологический справочник*, Фолио-пресс. Санкт-Петербург, 1998.
- Козлова. Т.В. *Идеографический словарь русских фразеологизмов с названиями животных*. Дело и Сервис. Москва, 2001.
- Кузнецов. С.А., *Большой шолоковый словарь русского языка*. Норинш. Санкт-Петербург, 1998.
- Мокшенок. В.М., *Словарь сравнений русского языка*. Норинш. Санкт-Петербург, 2003.
- Огольцев. В.М., *Словарь устойчивых сравнений русского языка (синонимологический)*. Русские словари-Аси-Асирель. Москва, 2001.
- Словарь фразеологический синонимов русского языка*, под ред. В.П. Жукова. Русский язык. Москва, 1987.
- Фёдоров. А.И., *Фразеологический словарь русского диалекта Южного языка*. Наука. Новосибирск.
- Фразеологический словарь русского языка*, под ред. А.И. Молошкова. Русский язык. Москва, 1978.

NJEMAČKI

Njemačkojezično novinstvo danas u cjelini obradene moguća razdoblja u raznim naslova novina i časopisa

Ključne riječi: novinstvo

O istraživačkoj situaciji

Povijest hrvatskog novinstva Postoje, doduše, pojedinačni pojednim regijama ili pak u cjelini vrlo su manjkave, tako da mo

Važan dio hrvatskog novinstva jezik tijekom hrvatske povijesti njemačkojezično novinstvo važnu ulogu u stvaranju i jezikovni razvitak cjelokupne hrvatske jezik sredstvom germanizacije hrvatskog Tako je i hrvatska historiografija čini nezaobilazan dio hrvatske

O posljedicama takvog s obilježjima području. Njemačkojezični listovi pojedinačnih slučajeva oni su

РЕЗЮМЕ

Желька Финк

ЭНТОМОНИМИ ВО ФРАЗЕОЛОГИИ ХОРВАТСКОГО И РУССКОГО ЯЗЫКОВ

В статье анализируются фразеологизмы вух ро сивенных славянских языков, хорватского и русского, в которых употребляются названия насекомых в качестве компонентов. Рассматривается влияние общепсихических признаков различных насекомых, их образ жизни, с одной стороны, и отношение людей к ним, с другой, на формирование фразеологического значения.

Key words: phrasology, Croatian, Russian, idioms with entomological components

¹ Najznačajnija studija u tom području Povijest hrvatskog novinstva 1945. godine Zagreb, 1983., (dijelom) Daniela: Časopisi objavljeni u navedenom području 1945. godine Zagreb, 1983., (dijelom)

² Usp. HERGEŠIĆ, Ivo: Hrvatski jezik u povijesti i geografiji, Zagreb, 1945. godine Zagreb, 1983., (dijelom) Daniela: Časopisi objavljeni u navedenom području 1945. godine Zagreb, 1983., (dijelom)

³ Usp. SEKULIĆ, Ljerka: Njemačkojezično novinstvo u Hrvatskoj, Zagreb, 1945. godine Zagreb, 1983., (dijelom) Daniela: Časopisi objavljeni u navedenom području 1945. godine Zagreb, 1983., (dijelom) FRUK, Marina: Županova "Croatian Language", ŠVOGER, Vlasta: Südslawische